

"בית המדרש"**חלק א: מקורות [הבסיס]****[זהר:]**

לך לך פ : [ויעבר אברם בארץ עד מקום שכס, זהו בית הכנסת, המקום שמדורת השכינה שמה, כמו שאתה אומר ואני נתתי לך שכס אחד, זה השכינה]... **עד אלון מורה הוא בתי מדרשות, שמאלפים ומורים שם תורה ברבים.** והכנעני אז בארץ, אז נתמתק היצר הרע ונתתקן בעל כרחו בהגוף שנקרא ארץ...]

תלמוד בבלי:

ברכות כח ב : ר' נחוניא היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה, אמרו לו מה מקום לתפלה זו, אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי. תנו רבנן, בכניסתו מהו אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלקי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ביציאתו מהו אומר, מודה אני לפניך ה' אלקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת.

שם מג ב : תנו רבנן ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם... **ואל יכנס באחרונה לבית המדרש.**

שבת פג ב : אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל, **אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה.**

פסחים קט א : תניא אמרו עליו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים, בערבי פסחים בשביל תינוקות כדי שלא ישנו, וערב יום הכפורים כדי שיאכילו את בנייהם.

סוכה כח א, וראה שם עוד : תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר... **מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי...**

שם נב ב : תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ, אם אבן הוא נימוח, דכתיב הוי כל צמא לכו למים, וכתוב אבנים שחקו מים, [אם ברזל הוא מתפוצץ, דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה', וכפטיש יפוצץ סלע].

***

חלק ב: פרשנים**מדרש רבה:**

בראשית שם טו : ויעקב איש תם יושב אהלים, שני אהלים, בית מדרשו של שם ובית מדרשו של עבר.

מסכת דרך ארץ זוטא:

פרק ט : ...הוי אוהב את בית המדרש כדי שיבואו בניך לתלמוד תורה.

שוחר טוב:

מזמור קיט : פעמי הכן כאמרתך וגוי, כך אמר דוד אל תניח את רגלי שילכו למקום רצונם אלא לתורתך כל היום לבית המדרש, [כי אין יצר הרע נכנס לבית המדרש, הולך עמו כל הדרך, כיון שמגיע לבית המדרש אין לו רשות ליכנס שם, וכן הוא אומר (בראשית ד') לפתח חטאת רובץ...]

ילקוט שמעוני:

במדבר פרק כג, תשעא : כנחלים נטיו, מה טיבן של נחלים אצל בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא מה נחלים הללו בני אדם יורדין לתוכן כשהן טמאין וטובלין ועולין טהורין, כך בתי כנסיות ובתי מדרשות בני אדם נכנסין לתוכן כשהן מלאים עונות ויוצאין מלאין מצות.

***

חלק ג: סיפורים

[א: תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף לה, עמוד ב. הלל הזקן - על גג בית המדרש

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק, חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר, ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי! בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרקוהו, והרחיצוהו, וסיכוהו, והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת]

ב: תביעתו של בית המדרש

את הסיפור שלפנינו סיפר רבי יוסק'ה ממז'בוז', נכדו של הצדיק הקדוש בעל ה"דגל מחנה אפרים" מסדליקוב. **סיפור זה היה הסיבה העיקרית שבעקבותיה קבע הבעל שם טוב את מקום מגוריו במז'בוז', ומעשה – כך היה:**

במז'בוז' העיר, התגורר תלמיד-חכם מופלג ונודע, רבי בעריש ביילו-אויס שמו. כל ימיו, יושב היה על התורה ועל העבודה, כאשר מן השמים מזמנים לו את פרנסתו בשפע ובהרחבה. נוות-ביתו, אשת חיל, שילחה ידיה במסחר בדים, וניהלה בעיר חנות מצליחה, שמשכה אליה ציבור לקוחות גדול, בכמות ובאיכות, אשר כלל את סולתם ושמןם של עשירי הסביבה.

באחד הימים, כאשר כסא הרבנות של העיר התפנה, עלה בדעתו של מושל המחוז, להוציא את משרת הרבנות ל"מכרז", ולימוכרה' לכל המרבה במחיר. מכה זו, של מכירת הרבנות עלתה כפעם-בפעם בגזירת שליטים שונים וגרמה חורבנות רוחניים, כמובן מאליו. גדולי ישראל שבכל דור ודור, יוצאים היו חוצץ כנגד מגמות מסוכנות אלו, ועד מקום שאימת המלכות איפשרה זאת, יוצאים היו בהכרזות איסור כנגד רוכשי הרבנות.

במקרה דנן, נמנעה השערוריה בטרם פרצה. הסוחרת העשירה, נוות-ביתו של רבי בעריש, נזדרזה והציעה למושל המחוז סכום עתק, בתמורה לרכישת הרבנות בעבור בעלה הלמדן, ובכך, הגיעה הפרשה לסיומה. שכן, לא היה מי שיוכל להתמודד כנגד הסכום שמסוגלת היתה היא להציע.

אחת התקנות הראשונות שחולל הרב החדש היתה, בניית בית מדרש חדש ומפואר, במקומו של בית המדרש הישן-נושן שקיים היה במתא – הלא הוא אותו בית-מדרש מעץ, אשר שימש בזמנו כבית-הכנסת הראשון של העיירה. את מרבית הוצאות הבניה, מימן הרב מכספו הפרטי, תוך שהוא מניח מקום גם לבעלי-יכולת אחרים מבני המקום להשתתף במצוה. לאחר חנוכת בית המדרש החדש, עברו הרב ובני הקהילה להתפלל בבית-המדרש החדש, אשר גדול היה ומרווח מקודמו, עד לאין-ערוך, ובית-הכנסת הקטן והישן ננטש ונזנח.

ברם, עד שלא ארכו הימים, ערבה השמחה ושבת המשוש. חולי גדול וכבד תקף את הרב החדש והפילו למשכב. חלפו שבועות אחדים, אל מיטתו הוזעקו טובי הרופאים מכל קצות המדינה, סכומי עתק זרמו מידה של הרבנית העשירה לכיסיהם – אך לשוא; למרות כל המאמצים לא עלתה ארוכת הרב.

הרבנית, אשר בנסיעותיה לבראד למטרות מסחרה, רגילה היתה להיכנס בדרכה אל הבעל-שם-טוב, אשר התגורר אז עדיין בקולומיי, ולבקש את ברכתו, החלה עתה להפציר בבעלה הרב, כי יסע אף הוא אל הבעל-שם-טוב ויבקש את ברכתו ואת תפילתו להחלמתו, השמועות הנפלאות על אודות הבעל-שם-טוב הקדוש הגיעו כבר לאוזניו של רבי בעריש, סוגות באותות ובמופתים, **אלא שכרבים אחרים באותה העת, אחוז היה רבי בעריש בחבלי 'התנגדות' לתופעה החדשה והבלתי מוכרת, ובשארית כוחותיו ההולכים וכלים, הביע סירוב נמרץ להצעה.**

ברם, משהלך חוליו והכביד עוד יותר, עד כי נותר מוטל במיטתו ללא נוע וכל הרופאים שמטו את ידיהם ואמרו לו נואש, לא יכול היה עוד רבי בעריש להתנגד להחלטתה של הרבנית, לנסוע אל הבעל-שם-טוב לבדה, כדי לבקש ולהתחנן על נפש בעלה. בטרם יצאה לנסוע, עוד הוסיפה ודרשה

מרבי בעריש, כי יקבל על עצמו בתקיעת-כף, לקיים ולעשות ככל אשר יורה הבעל-שם-טוב. החולה, אשר צל-המוות כבר ריחף מעל לראשו, ניאות גם לזאת, ונתן את הבטחתו כפי הנדרש.

בבואה לפני הבעל-שם-טוב ואחר ששמע את כל אשר בפיה, נענה הבעל-שם-טוב ואמר: "עניין קשה הוא זה, ואהיה מוכרח בגינו לנסוע מזיבוזיה בעצמי!"

ואכן, בתוך זמן קצר יצא הבעל-שם-טוב לדרך. עם הגיעו מזיבוזיה ובחנות העגלה על סף ביתו של רבי בעריש, יצאו אי-אלו אנשים שחוחי-ראש מן הבית. "מה מצבו של הרב החולה?" – שאלם הבעל-שם-טוב. "הרב גוסס" – השיבו האנשים – "ואנשי החברה-קדישא כבר ניצבים מסביב למיטתו!"

אותות של צער ושל אכזבה נצטיירו על פני קודשו של הבעל-שם-טוב. אולם, כחלוף רגעים-ספורים, התעשת, ירד מן העגלה, ופסע אל הבית פנימה בצעדים בוטחים מאוששים. משנכנס הביתה, פנה הישר אל חדרו של החולה, הניח את ידו על המזוזה אשר בפתח החדר ונעץ את מבטו בשכיב-מרע הגוסס במיטתו. לאחר דקות אחדות, נשא הבעל-שם-טוב את קולו וקרא:

"רבי בעריש! וכי כך מקבלים אורחים?! כלום לא נהוג במקומכם לומר 'שלוש עליכם?!' פתאום, פקח החולה את עיניו, והושיט את יד ימינו אל עברו של האורח הקדוש. "כך נותנים 'שלוש עליכם', בשכיבה?!" – תהה הבעל-שם-טוב שוב. לתדהמת הנוכחים, אזר החולה עוז, ולאחר מאמץ-מה הצליח להתיישב על מיטתו.

או-אז, הסיר הבעל-שם-טוב את ידו מן המזוזה, התקרב אל מיטת החולה והתייצב מול פניו, אי-מי הגיש כסא, הבעל-שם-טוב נתיישב עליו, כשאינו גורע עין מן החולה שלפניו. לאחר דומיה, פתח וסח באוזניו של החולה לאמור: "**תדעו, רבי בעריש, כי סיבת מחלתכם נעוצה שלושה קטרוגים, המושמעים נגדכם בפני הבית-דין של מעלה:**" הקטרוג האחד הוא, על אשר רכשתם את הרבנות בממוץ. "הקטרוג השני הוא, על עצם התעטרכם בעטרת הרבנות, אשר איננה מיועדת בעבורכם. "אמנם, על קטרוגים אלו" – המשיך הבעל-שם-טוב ואמר – "ניתן להתגבר, בעזרת השם, בקלות, על-ידי שתתפטרו מן הרבנות ולא תשמשו בה עוד.

"ואולם, הקטרוג השלישי – הגדול והקשה מכולם – הוא, על הזנחת בית-המדרש הישן בגינכם, בית-המדרש בעצמו, עומד ומקטרג עליכם בפני בית-דין של מעלה ותובע את עלבוננו! על אף שבניתם במקומו בית-מדרש אחר, ומצד הדין מותר היה לכם להחליף ישן בחדש, טוען בית-המדרש הישן, כי זה קרוב לשלוש-מאות שנה שבני-ישראל מתפללים בו את תפילותיהם, ומצד חוסנו, מסוגל הוא להמשיך ולשמש עוד שנים רבות כבית-תפילה. עתה, עקב בניית בית-המדרש החדש על-ידכם, הפנו לו כל המתפללים עורף ועזבוהו שומם ונידח מאין בא בשעריו.

"ביותר נתקבלה טענתו של בית-המדרש הישן לפני בית-דין של מעלה, משום שמקומו מכון כנגד בית-המקדש של מעלה [הכוונה מן-הסתם, כי שערי שמים פתוחים כנגד לקבל את התפילות העולות ממנו] וקיומן של תפילות ישראל באותו מקום דייקא, חשוב ורצוי בשמים עד-לאחת, ומשום כך ראוי להרבות תפילות ישראל בבית-מדרש זה, ולא למונען!

"כדי לדחות את הקטרוג השלישי, לא תהיה לי כל ברירה" – סיים הבעל-שם-טוב את דברו – "אלא לקבוע את מושבי כאן בעיר ולקבוע את מקום תפילתי בבית-מדרש ישן זה!" –

קיבל על עצמו רבי בעריש להתפטר מן הרבנות, ואכן כך עשה, ובתוך זמן קצר חזר לאיתנו ונתרפא ברפואה שלימה. אף הבעל-שם-טוב קיים את דברו, והגיע לקבוע את מושבו במזיבוז', תוך שהוא מאמץ לעצמו את בית המדרש העתיק, כבית-מדרשו שלו.

***
